

Tıp Eğitiminde Resim Sanatı

Oğuz Dicle

İnsanın ve toplumun sağlığı için iyi bir eğitim gerektiren tıp alanında bu amaçla farklı araçlardan yararlanılmıştır. Sanat bu amaçla kullanılan kaynaklardan biridir. Yaratıcı kaynağını yaşamdan alan sanat da zaman zaman sağlığı nesnesi haline getirmiştir. Resim sanatı bu anlamda en zengin etkileşimin yaşandığı sanat dallarının başında gelmektedir.

Bir ressamın sanat eserini geliştirirken doğayı ve insanı izlemesi, anatomisini en ince ayrıntılarıyla bilmesi, duyguları kendi yaratıcılığı ile yansıtmasındaki gözlem becerisinin bir hekim için de gerekli olduğu ve bunun tıp öğrencilerinin gözlem becerilerini geliştirmede yararlı olabileceği kimi tıp eğitimcileri tarafından öne sürülmüş ve eğitim programlarında kimi uygulamalara yer verilmiştir. Bunlardan biri Yale Üniversitesi ilk sınıf öğrencilerinin

öğrencilerini bir sanat müzesine götürerek bir tablo önünde gözlemlerde bulundukları uygulamalar olmuştur. Bu uygulamaların başarısı görüldükten sonra çok sayıda fakültenin programında benzer uygulamaların yer aldığı bilinmektedir.

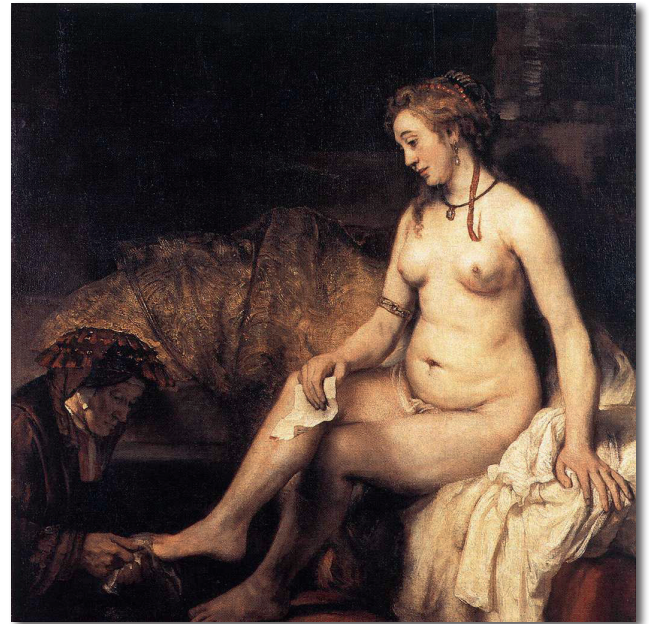
Tıbbın hastaya yaklaşımında temel muayene unsurlarından biri olan “inspeksiyon” becerisinin gelişimine katkı veren bu uygulamalarda dikkatsiz

bakışlardan nelerin kaçabileceği somut olarak görülürken sanatçıların gözlemlerindeki ve bunu resme yansıtmadaki yaratıcılıkları da hekim adaylarına esin kaynağı olabilmektedir. Bu amaçla seçilecek sanat eserlerinin sağlık ya da doğrudan tıpla ilişkili olması bu ilgiyi büyük oranda arttırmakta, ayrıca eğitim hedeflerinin tartışılması ve öğrenilmesinde de katkı sunabilmektedir. Bu hedeflerin biyolojik olanlarla sınırlı olması da gerekli değildir. Psikolojik, sosyal, etik ve iletişim gibi birçok hedef için sanat eserleri ilham kaynağı olabilirler.

Yazımızda bu düşünceleri destekleyen örnekler vermeyi istedik. İçerdiği ayrıntılar açısından en zengin tablolardan biri Rembrandt'ın Anatomi Dersi tablosudur. Bu tablo, zamanının Tabipler Loncası tarafından yaptırılmış ve yönetim kurulunu farklı bir kompozisyonla sunan önemli bir eserdir. Tabip Odası başkanı Dr.Tulp şapkası ve öne çıkan konumu ile dikkati çekmektedir. Diğer hekimlerin bir otopsi seansındaki pozları, otopsi yapılan kişinin disseke edilmiş ön kolu, Dr.Tulp'un sağ elindeki penset ile sıkıştırdığı kasın işlevini, sol eliyle gösteriyor olması, cesedin ayakları bitişiinde duran dönemin ünlü anatomisti Andreas Vesalius'un De Humani Corporis Fabrica isimli kitabı, resme sponsorluk yapan iki kişinin hekimler arasında yer aldığının bilinmesi anatomi, etik, tıp tarihi, tıp sosyolojisi gibi çok sayıda alanla ilgili tartışmayı açabilecek ayrıntılardır.

Rembrandt'tan söz etmişken ona ait iki resmi de incelemeye değer. Bunlardan biri "Banyosunda Betşeba" adlı eser. Tanah'ta geçen bir olaydan esinlendiği bilinen bu eserde poz veren modelin sevgilisi Hendrickje Stoffels olduğu söylenir. Çok genç yaşta ölmesi ve resimde gözlenen sol memedeki gölge ve koltuk altındaki kabartının ölüm sebebi olan meme kanserine ilişkin olduğu genel kabul görmüştür. Resim bu hastalığın ele alınmasında yararlı bir görsel olarak kullanılabilir.

Rembrant otoportreleri ile de tanınmış bir ressam. Yüze yakın otoportresini inceleyen bir grup araştırmacı göz bebeklerinin kenara olan uzaklığını analiz ederek onun bir stereoblind olabileceğini iddia etmişlerdir. Stereoblind hastalarının görme derinliği kaybolmakta ancak kenar keskinliğinde bir artış ortaya çıkmaktadır. Acaba bu durum ressamı nasıl etkilemiş olabilir? Bu yöntem de resimler üzerinden bir tanı koymanın yolunu açıyor. Öğrenciler için ne büyük bir ilgi oluşturabileceğini siz düşünün.

Bu yazıda konu edeceğim bir başka eser Pieter Brueghel'e ait. Körlerin yürüyüşü isimli bu eserde çapraz şeklinde ilerleyen altı kör resmedilmiştir. Dini hikayelerle ilişkileri bulunduğu söylene de Brueghel bu resimde gerçekçi ayrıntılara yer vermiştir. Bu ayrıntılar körlerin körlük sebeplerini de ortaya koyabilmektedir. Örneğin soldan üçüncü körün korneaları lösemi infiltrasyonu nedeniyle hasarlanmış, dördüncünün hastalığı ise amorozistir. Resimde izleyiciye bakan tek körün gözleri

oyulmuştur. Tablo yardımıyla, körlük nedeni olan hastalıkların tartışılmasına güzel bir kapı açılabilir.

Rafael'in ünlü Atina Okulu tablosu da ayrıntıları ile neredeyse bir antik çağ felsefe tarihi içerir. Ama burada adının geçmesi tabloda tek başına çizilmiş iki şahsiyetten biri olan Michelangelo ile ilgili. Sanat tarihçileri ile tıp insanların ortak olarak yöneldikleri nokta ise sanatçının dizleri olmuştur. Yakından bakıldığında her iki dizdeki yumru şeklinde gözlenen çıkıntıların bir ürik asit metabolizması bozukluğu ya da kurşun zehirlenmesine ait olacağı düşünülüyor. Bu eserin yapıldığı 1511'de hem boyalarda hem de bolca tüketilen şarap içinde kurşun kullanıldığı bilindiğinden bu bulgunun nedeni olarak gösterilmişti. Ancak yazarın hayatını aktaran dönemin tarihçisi Vasari'den öğrenildiği üzere Michelangelo çok sık böbrek taşı düşürmekteydi. Bu durum bizi daha çok böbreklerde urat taşları da yapan Gut hastalığına götürüyor. Böyle bir bilgiyle işlenecek üroloji ya da metabolik hastalıklar dersinin ne kadar keyifli geçebileceğini düşünebilir

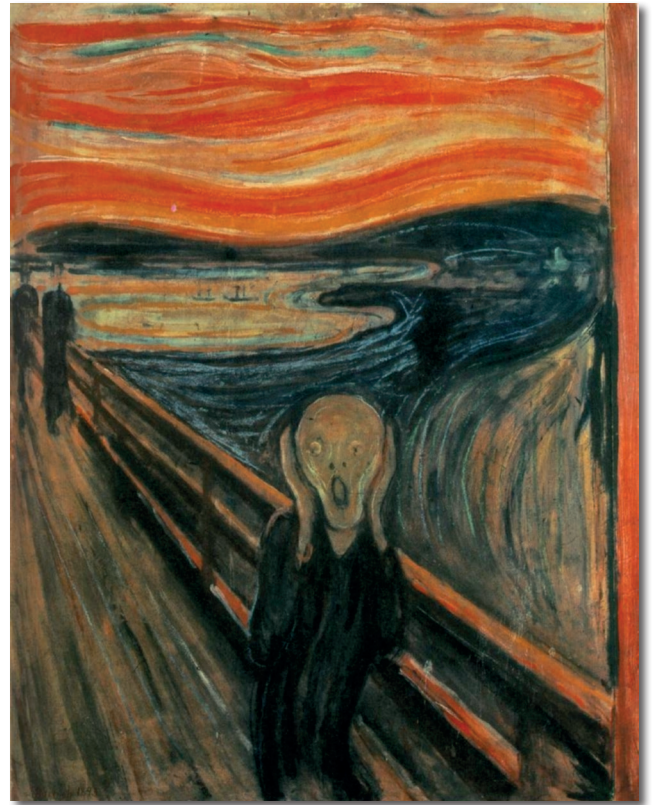
misiniz? Bu arada kesin olarak kurşun zehirlenmesi kurbanı olduğu bilinen bir Rönesans ressamı var.  nl  sanatçı Carravaggio. Ressamın 2010 yılında bulunarak incelenen kemikleri sayesinde bu tanı konulabilmişti.

Bir diğ r ünlü ressam Van Gogh'un da konumuzla ilgili bize oldukça bol malzeme sunduğunu söyleyebiliriz. Ressamın başlı başına bir yazı konusu olacak bollukta hastalıkları, yaşadığı olaylar ve resmettikleri var. Hastalığı hakkındaki bilimsel yayınlar oldukça fazla. Rhone nehrinde yıldıızlı bir gece tablosunda olduğu gibi bunalımlı ve halüsinasyonlar gördüğü sırada çizildiği düşünülen çalışmaları birçok tartışmaya konu olmuş.

Munch'n ünlü eseri çığlık da psikiyatri derslerinde yararlanılabilecek tablolardan. Munch'un daha az bilinen ve insanların ruhsal dünyalarını ele aldığı çalışmalar da bulunuyor.

Yaşlandıkça katarakt vb görme sorunlarıyla resimlerinde değişen renk tonları ve netlik bozulmaları ayrı bir tartışma alanı. Buna ait en

iyi örnek Claude Monet. Sanatçıya 1912 yılında katarakt tanısı konulmuş ve ameliyat olması önerilmiş. Monet uzunca bir süre boyunca ameliyat olmayı kabul etmemiş ve izleyen on yıl boyunca, tıbbi kayıtlarında belgelendiği üzere kritik detayları görme yeteneği ve renk algısı etkilenmiştir. Bu durum ressamın yaptığı aynı sahneyi betimlediği iki resminde kendisini gösterir. Monet'e katarakt tanısı konulmadan 10 yıl önce yapılmış nilüfer göletinin üzerindeki Japon yaya köprüsü ilk resimde bütün detayları ve renkleri ile resmedilmiş iken ameliyat olmaya karar vermeden bir yıl önce yaptığı ikinci resimde, renklerin koyulduğu ve bulanıklaştığı ve mavinin neredeyse hiç bulunmadığı, ayrıntıların ise dramatik şekilde azaldığı görülmektedir.

Konuyla ilgili örnekler neredeyse sınırsızdır. Başta değinilen gözlem becerisi bu olanaklar doğrultusunda arttırılabilir. Öğrenme düzeylerini sınıflandıran Bloom Taksonomisinde bir olguyu parçalara ayırabilme ve parçalar arası ilişki ağlarını anlamlandırabilme olarak geçen analiz basamağı ile parçalardan bütüne gitme basamağı olan sentez becerilerinin resim çözümleriyle etkin ve keyifli bir yolla geliştirilebilir.

İnsanlık olarak yükselmek için birlikte çırpılması gereken iki kanata ihtiyacımız var. Bunlar bilim ve sanat. Sanatın tıp eğitiminde daha fazla yer alması farklı yararları kadar öğrenme süreçlerine de katkı verecektir. Yazıyı bir başka eserle bitirmek istedim. Luke Fildes'in 1891 tarihli Doktor adlı tablosunda bir babanın çaresiz bakışları altında, yataktaki çocuğu düşünceler içinde izleyen bir hekim

görülür. Empatiyle yapıldığı açıkça anlaşılan bu izlem ideal bir hekimi de tanımlamaktadır. Belki de bu tablo hekimlik mesleği ve değerlerini tartışmaya başlamak için en iyi başlangıç olabilir. Ne dersiniz?

Kaynaklar

Heather J. Kagan, Margot Kelly-Hedrick, Elizabeth Benskin, Suzy Wolffe, Melissa Suchanek & Margaret S. Chisolm (2022) Understanding the role of the art museum in teaching clinical-level medical students, Medical Education Online, 27:1

Moniz T, Golafshani M, Gaspar CM, et al. How are the arts and humanities used in medical education? Results of a scoping review. Acad Med. 2021 Aug 1;96(8):1213-1222.

Dalia Y, Milam E, Rieder E. Art in medical education: a review. J Grad Med Educ. 2020;12(6):686–695.

Livingstone, M. S., Conway, B. R.(2004). Was Rembrandt Stereoblind?. Journal of Vision, 4(8): 458

<https://www.theguardian.com/artanddesign/2010/jun/16/caravaggio-italy-remains-ravenna-art>